

CAPITOLUL 6

RĂZBOIUL RELIGIOS

Sora Miriam, călugăriță catolică, a fost trimisă la mine de către fratele Alfred, cu care făcusem terapie cu niște ani în urmă, după moartea tatălui său tiranic. Alfred îmi scrisese un mesaj:

Dragă domnule Yalom (îmi cer scuze, dar încă nu mă pot adresa cu Irv – pentru asta s-ar putea să mai fie nevoie de un an sau doi de terapie). Sper că o puteți primi pe sora Miriam. Este un suflet generos și iubitor, dar întâlnește multe obstacole în calea liniștii interioare.

Sora Miriam era o femeie de vârstă mijlocie, atrăgătoare și interesantă, dar cumva descurajată, îmbrăcată fără semnele distinctive ale vocației sale. Deschisă și directă, a trecut imediat și fără rețineri la subiectul problemelor sale. De-a lungul carierei sale în biserică, munca de caritate cu săracii îi adusesse satisfacții considerabile, însă inteligența ascuțită și abilitățile executive o pricopsiseră cu responsabilități administrative tot mai mari în cadrul ordinului său religios. Cu toate că a fost extrem de eficientă în toate posturile primite, calitatea vieții ei scăzuse constant. Avea parte de prea puțin timp pentru rugăciune și meditație, iar acum avea aproape zilnic conflicte cu alți oficiali, dornici de mai multă

putere. Se simțea întinată de furia pe care o simțea față de aceștia.

Mi-a plăcut de sora Miriam de la prima întâlnire și, pe măsură ce am continuat să ne vedem săptămânal, am simțit tot mai mult respect față de această femeie care, mai mult decât orice om din câți cunoscusem, își dedicase cu adevărat viața muncii în folosul celorlalți. Eram hotărât să fac tot ce-mi stătea puțință ca s-o ajut. Era excepțional de inteligentă și nemaipomenit de pioasă. Nu m-a descusut niciodată în privința credințelor mele religioase, iar după câteva luni de terapie a ajuns să aibă suficientă încredere în mine cât să aducă la ședințe jurnalul său intim și să-mi citească pasaje din el. Mi-a dezvăluit singurătatea ei profundă, sentimentul lipsei de grație și invidia pe care o simțea față de alte surori, binecuvântate cu frumusețe și grație. Când a citit despre tristețea regretelor sale – un mariaj, o viață sexuală, maternitatea –, a izbucnit în lacrimi. M-a durut sufletul pentru ea, gândindu-mă la relația neprețuită cu soția și cu copiii mei.

Sora Miriam s-a adunat repejor și a mulțumit pentru prezența lui Iisus în viața ei. A povestit pătimaș despre conversațiile ei matinale cu El, care i-au adus putere și consolare încă din anii adolescenței petrecute la mănăstire. Solicitățile administrative din ultima vreme au rărit considerabil momentele meditației de dimineață, cărora le ducea dorul. Țineam mult la sora Miriam și eram hotărât să o ajut să-și recapete legătura matinală cu Iisus.

Într-o zi, după ședința noastră, în timp ce mă aflam pe bicicletă, mi-am dat seama că de fiecare dată când eram în compania surorii Miriam, îmi amuțeam riguros propriul scepticism religios. Nu mai întâlnisem, până atunci, o asemenea capacitate de sacrificiu și dedicare. Deși consideram că munca de terapeut este de fapt o viață în slujba

pacienților, știam că ceea ce ofeream eu nu se putea compara cu ceea ce oferea ea; eu mă dăruiam după un program ales de mine și eram plătit pentru serviciile mele. Cum ajunsese ea la un asemenea altruism? M-am gândit la viața și dezvoltarea ei timpurie. Părinții, loviți de sărăcie după ce tatăl suferise un accident debilitant într-o mină de cărbune, o trimiseseră, la paisprezece ani, la un internat mănăstiresc, unde o vizitaseră arareori. De atunci, viața ei fusese organizată drastic de rugăciune, studii biblice intense și catehism, dimineață, la prânz și seara. Pentru joacă, distracție și activități de socializare a rămas prea puțin timp, iar contactul cu bărbați a fost exclus cu totul, desigur.

După ședințele noastre am meditat adesea la vestigiile educației mele religioase. Pe vremea mea, tinerii evrei din Washington, D.C. erau expuși unei abordări doctrinare din lumea veche menite parcă, privind retrospectiv, să-i îndepărteze de viața religioasă. Din câte știu eu, nici măcar unul dintre foștii mei colegi nu a păstrat din vremea aceea vreun sentiment religios. Părinții mei erau etnici evrei: vorbitori de idiș, adepți meticuloși ai legilor culinare cușer, cu patru seturi diferite de tacâmuri în bucătărie (pentru lactate și carne în timpul anului, și tacâmuri speciale pentru Paște), atenți la Marile Sărbători¹ și sioniști înflăcărați. Formau un grup închis, împreună cu rudele și prietenii lor, prieteniiile cu nonevrei fiind absente aproape în totalitate, la fel ca orice tentativă de a intra în contact cu America majoritară.

Însă, dincolo de identitatea evreiască pronunțată, nu am sesizat la ei prea multe indicii ale unui interes religios autentic. În afară de mersul *de rigueur* la sinagogă cu prilejul Marilor Sărbători, de postul de Yom Kippur și de evitarea pâinii dospite de Paște, nu lua nimeni prea în serios religia.

---

¹ Strict vorbind, Marile Sărbători ale iudaismului sunt Rosh Hashanah (Anul Nou evreiesc) și Yom Kippur (Ziua Ispășirii).

Niciunul dintre ei nu respecta un ritual zilnic de rugăciune, nu folosea filactere, nu citea din Biblie și nu aprindea lumânări de sabat.

Majoritatea familiilor aveau mici afaceri, în general prăvălii de alimente și băuturi sau delicatese, pe care le închideau duminicile, de Crăciun, de Anul Nou și la principalele sărbători evreiești. Țin minte foarte limpede cum arăta sinagoga la Marile Sărbători: tata, prietenii și rudele de sex masculin se înghesuiau pe același rând de jos, în timp ce femeile, printre care mama și sora mea, stăteau la etaj. Îmi amintesc că stăteam lângă tatăl meu și mă jucam cu franjurii șalului său de rugăciune alb cu albastru, inhalam mirosul de naftalină emanat de costumul său purtat doar la sărbători și mă lăsam pe umărul lui în timp ce-mi arăta cuvintele ebraice cântate de cantor sau de rabin. Dar, cum nu înțelegeam nimic din literele ebraice, mă concentram cât de tare puteam pe traducerea în engleză de pe pagina opusă, plină de povești ale unor bătălii violente, ale unor miracole și o nesfârșită și epuizantă gloriificare a lui Dumnezeu. Nici măcar un singur rând nu semăna cu ceva din viața mea. După ce petreceam un timp rezonabil lângă tatăl meu, fugeam afară, în mica curte interioară, unde se adunau copiii să vorbească, să se joace și să flirteze.

Cam așa a fost contactul meu cu religia în copilărie. Rămâne un mister de ce părinții mei nu au încercat niciodată, nici măcar o dată, să mă învețe să citesc în ebraică sau să-mi transmită din principiile religioase importante ale iudaismului. Dar situația s-a schimbat pe măsură ce m-am apropiat de vârsta de treisprezece ani și de Bar Mitzvah, când am fost trimis duminica la ore de religie, unde m-am comportat foarte rebel, cu totul necaracteristic mie, insistând să primesc răspuns la întrebări precum: „Dacă Adam și Eva au fost primii oameni, atunci copiii lor cu cine s-au

un singur cuvânt schimbat cu tata sau cu mama. Sper ca dezamăgirea lor să fi fost ameliorată de discursul excelent (în engleză) susținut de fiul lor cu prilejul cinei festive. Gândindu-mă, în ultima vreme, la viața mea, m-am întrebat adesea de ce a citit unchiul pasajul meu, și nu tatăl meu. Să fi fost tata copleșit de rușine? Cât mi-aș dori să-l pot întreba asta. Și cum s-au desfășurat lecțiile, întinse pe mai multe luni, cu domnul Darmstadt? Amnezia mea în ce le privește este aproape totală. Îmi amintesc doar ritualul coborârii din troleibuz cu o stație înainte de locuința sa, pentru a lua o gustare la Mica Tavernă – un lanț de chioșcuri cu acoperiș din țiglă verde, din Washington, D.C., unde puteai mânca trei hamburgeri cu douăzeci și cinci de cenți. Cu atât mai delicioși, cu cât erau interziși: era primul fel *traif* (mâncare noncușer) pe care îl mâncam!

Dacă ar veni azi la mine un adolescent ca tânărul Irvin, aflat în mijlocul unei crize de identitate, să-mi ceară o consultație psihiatrică profesionistă și mi-ar spune că nu a reușit să învețe ebraica (deși e un elev foarte bun), că a fost dat afară de la orele de religie (deși nu a mai manifestat niciodată probleme semnificative de comportament) și, mai mult, a mâncat pentru prima dată mâncare noncușer tocmai când mergea spre locuința profesorului de ebraică, atunci cred că consultația noastră ar arăta cam așa:

Dr. Yalom: Irvin, toate lucrurile pe care mi le-ai spus despre ritualul Bar Mitzvah m-au făcut să mă întreb dacă nu cumva tu te revolți, inconștient, împotriva părinților și a culturii tale. Îmi spui că ești un elev foarte bun, mereu printre primii din clasă, totuși, în această perioadă importantă, în momentul în care te pregătești să-ți iei în primire locul ca evreu adult, dezvolti brusc o pseudodemență idiopatică ce nu te lasă să înveți să citești într-o altă limbă.

Irvin: Domnule doctor Yalom, cu tot respectul, dar nu sunt de acord: ce s-a întâmplat este *cu totul* explicabil. Adevărul e că nu mă descurc deloc cu limbile străine. Adevărul e că nu am reușit niciodată să învăț o altă limbă și mă îndoiesc că voi reuși vreodată. Adevărul e că am luat A la toate materiile, cu excepția latinei, unde am primit calificativul B, și al germanei, unde am luat C. Și la fel de adevărat este că sunt complet afon și nu pot susține un ton muzical. În timpul orelor de muzică, profesoara mi-a cerut în mod special să *nu* cânt, ci să fredonez discret. Toți prietenii mei știu asta, cum știu și că nu am nicio șansă să cânt melodia unei lecturi de Bar Mitzvah sau să învăț o limbă străină.

Dr. Yalom: Dar, Irvin, permite-mi să-ți amintesc că aici nu este vorba despre *a învăța* o limbă – cred că mai puțin de cinci procente dintre băieții evrei din America înțeleg textul în ebraică pe care îl citesc cu prilejul Bar Mitzvah. Sarcina ta *nu* era să înveți să vorbești sau să înțelegi ebraică: ție ți s-a cerut doar să înveți câteva sunete și să citești câteva pagini cu voce tare. Cât de greu poate fi? Zeci de mii de băieți de treisprezece ani reușesc să facă asta în fiecare an. Și dă-mi voie să-ți spun că majoritatea dintre ei nu sunt elevi de A, ci de B, C și D. Nu, repet, aici nu vorbim despre un caz de demență focală acută: sunt sigur că există o explicație mai bună. Spune-mi mai multe despre sentimentele tale față de identitatea evreiască, față de familia și cultura ta.

Irvin: Nu știu cum să încep.

Dr. Yalom: Verbalizează-ți pur și simplu gândurile despre cum te simți ca evreu la treisprezece ani. Nu cenzura nimic – lasă-le să iasă pe măsură ce-ți apar în minte. Noi, terapeuții, numim asta *asociere liberă*.